

הלכות ציצית סימן בא כב

לא בקר הגולה

בקר דשרי. ויש שכתבו, שנגזר (ז) [ז] (טו) שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית, גם שלא לתנו (טז) לכובס אינו יהודי לכבס, והכל שלא יהיו מצות בוירות עליו. אף נהגים להקל (יז) לשכב בהם (כליבו): ד' יש לזהר קשאדם לובש טלית (יח) שלא יגדר (ט) [ט] ציציותיו:

כב ובו סעיף אָחד:

א (א) *קנה טלית ועשה בו ציצית מכרך שהחנינו, (ב) דלא גרע מפלים (ג) חדשים: הגה ואם לא ברך בשעת עשיה מכרך (ג) *בשעת (ז) [ז] עטוף ראשון (מיוני ג' *):

א ספר"א פשוט הטור וכן פתח העטור

כג דיני ציצית בבית הקברות, ובו ג' סעיפים:

א *מתר לזכור לבית הקברות והוא לובש ציצית; והוא שלא יגדר על הקברות, אבל אם הוא

שערי תשובה

[ז] שלא לשכב. עב"ט, והאחרונים האריכו בזה. ועין בקנטרוס מספר רב שלכאורה י"ל שאין ראהו מודד לפי שפולק היה וניה קשור לו ס"ת בנורו, רק שאינה נכנסת עמו לבית המרחץ, ע"ש בארן: [ה] ציציותיו. עב"ט. ועין בשלמ"י עבור בשם בעל עשרה מקורות שכתב: מצוה מן הפבחר שהיה הציצית משלשלין ולא נגדרים אלא יהיו תלויים ועומדים מציני גופו ודמטה, וכן הוא בכתבי הרב ודלה"ה, שבחנות טלית הוא עד התנה ומשם ואילך הוא בחינת ציצית, ולא יפה עושים המשלשלים טליתם מאד ע"ש. ועין בבר"י בשם פריהארץ ושר"ת דגול מרכבה שטלית ארץ יכול לתחב הציצית בחגורתו אשר בתמינו כפי שלא יגדרו, ועדפי טפי לתחכם בתורתו. ועין לעיל ס"ט י ובבית יצחק ס"י צב ע"ש:

[ז] עטוף ראשון. עב"ט י. קמב משמעות הא"ר מי שקנה טלית ונעשה בו ציצית שמכרך שהחנינו בשעת עטוף ראשון, וכרן חתלה כפרת ציצית ואח"כ שהחנינו, דלא קביע"ת ומקוריה קמח, ומח"ב ושלמיצבור האריכו בזה. וע"ש שהקשה דמ"ש משופר וקנה ולולב, ונביא דברי רמ"ח ונדחק לחלק לפי דעתו ע"ש. ועין במח"ב דלשמונת תפילין חדשים אין מכרך שהחנינו וכן המנהג ע"ש:

באר היטב

(ז) שלא לשכב. ובכתבי הא"ר י"ל ע"פ סוד שיש לשכב בלילה בטלית קטן (ועין בס' אלהיה רבה מה שמתקן על קשת מ"א על ראיות הא"ר י"ל):

(ט) ציציותיו. ועליו נאמר וטאטאטיה במטאטא השמר. ובספר מצת-שמורים האר"ף דאין אסור בזה משום בויז מצוה, אלא הטעם שלא ירס עליהן ופסקו. והקשה המ"א דכסי' כג כתב דאם נגדר על הקברות אסור משום לנג לרש, משמע דבעלמא מטר, וכן הדין הציצית הפסת ע"ש. והמחבר דר"אהרן מישוב ע"פ החלוק של הט"ז שכתבתי בס"ק ג' לענין בית-הכפא, הי"ג פאן לענין שלא יגדר ונדר הציצית יש חלוק בין טלית גדול או קטן, דבטלית גדול שמתגר בק להתפלל אינו ראוי והגון שהיה ציציותיו נגדרין בארץ, והדין דבית הקברות ודציצית הפסת מנ"י בציצית בבגדיהם ע"ש ועין בשכנה"ג: (א) חדשים. אבל אין מכרך שהחנינו על המצוה, כיון דאינו בא מומן לומן. לפי"ז אם עשה ציצית בכגד ישן שפקר קנה וכרך עליו שהחנינו אינו מכרך, וה"ה בתפילין נמי אינו מכרך שהחנינו, משה"ה כתב קנה טלית ונעשה בו ציצית כו'. ואל"ל דהא על כלים חדשים צריך לברך בשעת קנין ולמה כתב ונעשה בו ציצית? י"ל דוקא שקיימה כגד כמות שהוא וכרך בשעת לבישה, והכא כיון עושה בו ציצית מכרך אגב בשעת עשיה דמשום המצוה שמתקד בה מכרך שהחנינו, משה"ה כתב ציצית ותפילין ע"ש. לברך בפעם ראשונה שמכרך עליהם שהחנינו כמ"ש רמ"א ב"ד סימן ק"א שהחנינו ע"ש ועין ב"ד שם ס"ק ב משה"ש, ועין בספר בנייהא ובתשובת הוות"יאר סי'

ראוי ללבש אז מכרך שהחנינו, אבל אם קנה כגד ונעשה ממנו מלבושים אז המצוה, והו דעת הכ"י רמ"ח ורש"י ושכנה"ג ומ"א, אבל הרמב"ם ס"ל וכתב ע"ת דיש לנהג כקומקום וכ"כ ט"ז דבין בציצית בין בתפילין יש להקשה דמ"ש משופר וקנה ולולב, ומנהג לבל מצוה שאדם עושה בפעם ראשון מכרך שהחנינו ע"ש רלו: (ג) עטוף ראשון. פ"י שהחנינו חתלה ואח"כ להתעטף, ב"ח ע"ת:

באר היטב

* קנה וכו'. עין במשנה בירנה סעיף קטן ב, ועין בבית יוסף, דכל זה הוא דעת בעל העטור, ודע, דאף דלכתחלה בודאי יש לנהג כן, אטרי דעת השלח"ת ערוך ועוד כמה ובהם מהאחרונים דפקטו כן כהעשור, מפל מקום לאו מלתא דפסיקתא הוא, דהעל"ת תמיד והט"ז פסקו כהרמב"ם והביאם האלהיה רבה, והג"א באנור"י פוסק גם כן כהרמב"ם דצריך לברך שהחנינו גם על תפילין חדש וכל זה אם עשה אותם בעצמו, אבל אם קנה התפילין מהסופר, וכן לענין הציצית אם השלים אחר בכגדו, משמע מהג"א שם דאף לדעת הרמב"ם אין צריך לברך שהחנינו, אלא אם שקנה עמה הטלית מתדש דצריך לברך מתמם כלים חדשים] - על"כן מהכונן שבינינו עצמו להתחב שהחנינו מצד אחר ויכונן לפטר גם את זה, כפרט אם הוא לובש עמה התפילין פעם ראשונה בימי חיינו בודאי יראה לעשות עצה זו¹⁴, דיש פוסקים שסופרים דעל כל מצוה שאדם עושה פעם ראשונה בימי חיינו וברך שהחנינו, עין בתבואות-שור ביונה"דעה בסיון כח ובפר"מגדים שם ובאל"ה רבה בסיון זה. ומהג"א בסיון זה משמע שאינו סובר כהרמב"ם בזה: * בשעת עטוף ראשון. עין בפרי"מגדים שכתב דלאו דוקא הוא, והר"מ לא יצין בלבוש בסיון רבה, וכונתו למה דשפ"ץ ע"ש דאם לא ברך בשעת נראה ראשונה ויכל לברך בשניה, ובאר שם בלבוש הטעם דהא אפתי יש עליו חיוב הכרחה, עין שם, ואס"ן הכי נמי בעניינינו. ולכאורה יפלא על הפר"מגדים אפאי לא נמו לעין במגן-אברהם שם דחולק על ההג"א שם והפסקים בעצמו גס"כ שם עמו ע"ש. ויש לומר דכונתו על הרמ"א, דלפי מה שכתב בס' ההג"ה, דבריו פאן בהג"ה שכתב "עטוף ראשון" לאו ברוקא הוא. ודע עוד דמדבריי הג"א שם משמע דמסקים עם ההג"ה שם, וכן כתב שם האלהיה רבה דהלכה כן; ואס"ן לכאורה בעניינינו יש לסמוך בדריבד לברך אפלו אחר-כך¹⁵, וכן משמע לענינת דעתי מלשון הרמב"ם בעניינינו שכתב דאם לא ברך על ספה וזולב וכיוצא כן שהחנינו בשעת עשיה מתדש עליהן שחנינו בשעת שיוצא יד' וחיבתו כקן:

שער הציצין

(טו) דרך-החיים: (טז) אליה רבה בשם פמה פוסקים: (י"ז) שם בשם שיורי כנסת הגדולה: (ט"ז) מגן-אברהם: (א) מגן-אברהם:

משנה ברוך

הקט"ל, כיון שנגד זה מתודד בק להתפלל: (טו) שלא לשכב. ובכתבי הא"ר י"ל כתוב על-פי הסוד שיש לשכב בלילה בטלית-קטן¹²: (טז) לכובס אינו יהודי לכבס. הטלית עם הציצית, אלא (טז) מתיר הציצית ואחר-כך מוכסן: (יז) לשכב בהם. וכן (טז) לתן לכובס אינו יהודי. מיהו (יז) יש מחמירין בזה שיעשה כפי"ל: ד' (יח) שלא יגדר. יש מפרשים הטעם משום בויז מצוה, ועוד, כי קרוב שיפסלו, ולכן נגביהם ויתחכם בתגורו:

א (א) קנה טלית וכו'. אין להקשות (ב) דהא על כלים חדשים צריך לברך בשעת קנין, ולמה כתב "ונעשה בו ציצית"; ויש לומר דוקא שקיימה כגד שהוא ראוי ללבש כמות שהוא, אז מכרך מנ"ה, אבל אם קנה כגד לעשות ממנו מלבושים, אז לא יברך אפלו לאחר שנגמר, רק בשעת לבישה דוקא, דבעינן שעה מתדת או קננו או לבישה, והכא הלא אינו ראוי ללבשו שעה (ג) דהלא צריך להטיל בו ציצית, על-כן אינו יכול לברך עליו בשעת קנין. וכדי לצאת גס"כ דעת הסופרים דצריך לברך שהחנינו על עשיה המצוה בפעם ראשונה, על-כן יברך בשעת עשיה הציצית ולא ימתין עד הלבישה: (ב) דלא גרע וכו'. אבל (ג) אין מכרך שהחנינו על המצוה, כיון דאינו בא מומן לומן¹³. לפי זה אם עשה ציצית בכגד שקנה לו מכרך, אף שלא היה בו ציצית מעולם אין צריך לברך שהחנינו, והוא הדין אם עשה תפילין לעצמו אינו מכרך שהחנינו, ועין באור הלכה: (ג) בשעת עטוף. בתחלה כפרת 'להתעטף' ואחר-כך שהחנינו¹⁴] [פ"מג ודה"ח]:

הלכות ציצית סימן כג כד

נגרר על הקברות אסור משום (א) 'לעג לרש'. בבהמה דברים אמורים, בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים (ב) לצרף עצמם, אבל אנו שאין מכוונים בהם אלא לשם מצוה, אסור אפלו אינם נגררים. והני מלי קשהציצית מגלים, אבל אם (א) הם מכסים (ב) (6) [6] מתר: ב יש נוהגים לקשר שני ציציות שבשני כנפים זה עם זה כשנכנסים לבית הקברות, ולא הועילו כלום (3) (7) בתקנתן: ג ה"הנכנס תוך ארבע אמות של מת או (ה) של קבר, (ו) דינו כנכנס לבית הקברות. (ז) במקום שנוהגים להסיר ציצית מטלית המת בבית, ואם הפתפים לובשים ציצית איבא למחש בהו משום (א) (ח) 'לעג לרש':

ב רבנו יונה שם
והרא"ש פשוט ג בית
יוסף והשוכת
הרשב"א ד בתי יוסף
מהניא דקבחות לו
ה בתי יוסף ומהניא
דבכות ו הרא"ש
בהלכות ציצית

כד הנהגת הלבישת הציצית ושכרה וענשה, וכו' ו' סעיפים:

א אם אין אדם לובש טלית בת ארבע כנפות אינו חייב בציצית. וטוב הנכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן כל היום (א) כדי שיזכר המצוה בכל רגע. ועל-כן יש בו תמשה קשירים כנגד תמשה חמשי תורה, וארבע כנפים, שכלל צד שיפנה יזכר. הנכון ללבוש (ב) על המלבושים. לפחות וזהו שיהיה לבוש ציצית (א) בשעת התפלה: ב המצוה לאחזו הציצית (ב) (7) ביד שמאלית כנגד לבו בשעת קריאת שמע. רמז לדבר: והיו הדברים האלה וגו' (ח) על לבקב: ג הטוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה (ו) כשמברך: ד יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים ל"וראיתם אתו" וילתן אותם (3) [3] (ז) על העינים, ומנהג יפה הוא וחסובי מצוה: ה הגה גם נוהגים קצת לנשק הציצית בשעה שרואה כס, והכל הוא חבוב מצוה (ד"מ): ו ה' כשמסתכל בציצית מסתכל בשני ציציות שלפניו שיש בהם עשרה קשרים, רמז (א) (ח) להגיות. ויגם יש בהם ט"ז חוטים ועשרה קשרים, עולה כ"ו

א מנחות מא ב טור
ג בתי יוסף סימן ח
בשם נמוכיוסף
בשם הירש"א
ד דקחות מימיו פיג
כשם מרדך שחר
טוב והפרדי בסוף
פך ג דסקה
ה ארתות-חיים בשם
רב משה גאון ו סמ"ק
ורבנו יונה וריב"ש
כשם רבו ו' פתח מן
ז טור כשם בעל
ח מהר"ם
מקנטי סוף פרשת
שלח לו טו פסע
הבית יוסף

באר היטב

(6) מתר. פי' שלבש את הציצית תחת הכנף, וה"ה בתפלין נמי מתר לילף בבית הקברות אם מכסה אותן, ע"ת. וענין תשובת בית יעקב סימן צב ובספר גור-ארצה על הרא"ם פרשת ויגש: (3) בתקנתן. דלפי דעתם שסוברים שנתבטלו הציצית בקשירתן אי"כ כשהוזרין ומתירין אותן ה"ל תעשה ולמ"ה, עין מ"א: (א) לעג לרש. הינו אם הציצית מגליו כדלעיל: גם כדן זמין וביט בהם ויהיו כדו עד שמגיע ל"נאמנים ונקמדים לעד" ואז ינשק הציצית ויסירם מידו, כן כתב הרא"י ז"ל, מ"א: (3) על העינים. נמצא בשם התרומים שכל המעביר ציצית על עינו כשקורא פרשת ציצית הוא מקבטח שלא יבוא לידי סמוי עינים. הסומא יש לו לאחזו כדו בשעה שהוא אומר וראיתם אתו וכן לנשק אותם משום חבוב מצוה, אבל להעביר הציצית על עינו לא דמחזי כחוקא ואשלווא, שבות-יעקב ח"ב סי' לח עין שם: (2) להגיות. פי' לפסירות, ובקנטי:

שערי תשובה

(6) מתר. עבה"ט, וכ"כ בתפארת-שמואל ונהיאו כברי' דגם ט"ק שלובש אין בו משום לעג לרש כיון שהוא מכסה ע"ש:
(3) על העינים. עבה"ט ומ"ש הסומא כו', שם שבכות-יעקב איתא שיש לו לקח הציצית בשעה שקורא פרשת ציצית אע"פ שאומר וראיתם אתו, כיון

(6) ביד שמאלית. בין קמיצה לנחת. וכשיגיע לפרשת ציצית יקחם גם הוא וינשק הציצית ויסירם מידו, כן כתב הרא"י ז"ל, מ"א: (3) על העינים. נמצא בשם התרומים שכל המעביר ציצית על עינו כשקורא פרשת ציצית הוא מקבטח שלא יבוא לידי סמוי עינים. הסומא יש לו לאחזו כדו בשעה שהוא אומר וראיתם אתו וכן לנשק אותם משום חבוב מצוה, אבל להעביר הציצית על עינו לא דמחזי כחוקא ואשלווא, שבות-יעקב ח"ב סי' לח עין שם: (2) להגיות. פי' לפסירות, ובקנטי:

משנה ברורה

המלבושים. עין לעיל בסימן ח סעיף יא] במשנה ברורה מה שכתבנו שם: (א) בשעת התפלה. וקריאת שמע. ואיתא בזהר פרשת שלח-לך, דהקורא קריאת שמע בלי ציצית מעיד עדות שקר בעצמו², שקורא פרשת ציצית ואינו מקיים הקרא. קתב הח"י אדם: לא טוב עושים המון העם שמתפללין בדרך בלא טלית גדול, ועל פי רב השלית-קטן אינו עשוי כדו בכל פרטיו שיהיה ראוי לברך עליו, וגם הוא יזן בו בלילה; ועין לעיל בסימן ח סעיף טו במשנה ברורה: (ב) ביד שמאלית. כתוב בכתבי הרא"י ז"ל שיהיו בין קמיצה לנחת⁴, וכשיגיע לפרשת ציצית יקחם גם ביד זמין ויבט בהם, ויהיו כדו עד שמגיע ל"נאמנים ונקמדים לעד", ואז ינשק הציצית ויסירם מידו: (ה) על לבקב. והלב הוא בשמאל. ומצוה זו מציל האדם מן החטא, דכתיב "ולא תתורו וגו' למען תזכרו וגו' והייתם קדושים"; ואף דכל שאר המצוות אין בהם זאת הסגולה להצילו ממצר הרע, ציצית עדיף, וכדאיתא בעקבא דמנחות (מ"ד ע"א) מעשה באדם אחד וכו': ג (1) כשמברך. שנאמר "וראיתם אתו וזכרתם", (6) ראה מביאה לידי זכירה: (ז) במקום שנוהגים להסיר ציצית מטלית המת בבית, ואם הפתפים לובשים ציצית איבא למחש בהו משום (א) (ח) 'לעג לרש':

א (א) לעג לרש. שגראה כמחרף, (6) שאינם יכולים לקיים את המצות: (ב) לצרף עצמם. שהיה אז מנהג בגדיהם עשויים בני ארבע כנפות: (ג) הם מכסים. כגון שמחביא את הציצית של השלית-גדול תחת כנפי כסותו. ומהאי טעמא גם בטלית-קטן שלובשו תחת למדיו אין בו משום לעג לרש, כיון שהוא מכסה; אם לא שהולך בלי לבוש העליון, גם בהם אסור עד שיתחכם בהכנפות ונמפרי-מגדים משמע ידש להחמיר בטלית-גדול אף מכסה, כיון שהוא מיוחד לתפלה; אכן בבתי-יוסף לא משמע כן, וגם בדרך-החיים סתם וכתב דמכסה [מתר]: ב (ד) בתקנתן. דאף-על-פי (3) שקושרים זה (על) [עם] זה לא נתבטלו מצוות ציצית עלי-ידי זהו, ודיק לאו קשר של קימא הוא, דדעתו להחמיר את הקשר מיד בצאתו מבית הקברות, וכעין שכתב בסימן י סעיף ג; ועוד, לפי דעתם שסוברים שנתבטלו הציצית בקשירתן אס-כן לובשין ביד בלי ציצית: ג (ה) של קבר. ואפלו (ג) בקבר של קטן יש להחמיר משום לעג לרש⁵, דשמא נשמת אדם גדול הוא, אבל בקבר אשה דבחייה גם-כן פטורה ליבא משום לעג לרש⁶: (ו) דינו כנכנס לבית הקברות. עין לקמן בסימן מה במשנה ברורה: (ז) במקום שנוהגים לכו. והאחרונים (7) הסכימו דאפלו במקום שאין נוהגים להסיר אס-כן איבא משום לעג לרש, הואיל שהמתים פטורים מן המצוות: (ח) לעג לרש. הינו אם הציצית מגליו כדלעיל:

א (א) ביד שיזכר וכו'. דגמא לדבר, באדם המזהיר לחברו על ענין אחד, שקושר קשר באזוורו כדי שיזכרו [טור]: (ב) על

שער העיון

(6) טור: (3) בתי-יוסף: (2) אלהי רבה ופרי-מגדים: (7) מגן-אברהם והגר"א: (6) מנחות דף מג: (3) באר היטב: (2) שבות-יעקב ח"ב סימן לח: (7) בקנטי:

הלכות ציצית סימן כג

ביאורים ומוספים

סימן כג

דיני ציצית בבית הקברות

[משנ"ב ס"ק ד]

שקולשים זה עם זה לא נתפשל מצות ציצית על ידי זה⁽¹⁾.

(1) ולענין ציצית שחוטיה מסובכים אלו באלו, כתב בביה"ל לעיל (סי' ח ס"ז ד"ה צריך), שאולי אין לברך עליה, וביאר החו"א (או"ח סי' ג ס"ק ט) שמדברי המשנ"ב משמע שצידד שבציוור כזה הציצית פסולה. דעת החו"א (שם) שהפרדת חוטי הציצית אינה מעכבת, ויכול לברך עליה אף אם אינו מפרידם, שאין בזה אלא נוי הציצית.

[משנ"ב ס"ק ה]

ואפילו בקבר של קטן יש להחמיר משום לעג לרש⁽²⁾ וכו', אכל בקבר אשה דבחייה גם כן פטורה ליפא משום לעג לרש⁽³⁾.

(2) ומטעם זה של 'לועג לרש' כתב לקמן (סי' עא ס"ק טו) שאין לומר קדיש או שאר דברים שבקדושה בתוך ארבע אמותיו של מת. וכשאומרים קדיש לצורך המת, כתב הגשר החיים (ח"א פט"ז אות ו ס"ק ד) שהמנהג לאומרו אפילו בתוך ארבע אמותיו של מת, שכיון שהוא לצורכו ולכבודו אין בזה משום 'לועג לרש'.

ולומר תחינות ובקשות ליד קברי צדיקים, משמע ברמ"א לקמן (סי' תקפא ס"ד) שמוותר.

ולענין תפילת שחרית וכו' בקברי צדיקים, כתב הגשר החיים (שם פכ"ט ס"ק יא) שהגרי"ש סאלנט היה מתפלל בקבר רחל רק בפרוודור משום 'לועג לרש', אמנם כתב שראינו הרבה גדולים שהתפללו ליד הקבר.

אכן, לגבי תפילת שחרית וכו' בקבר רבי מאיר בעל הנס וקבר רשב"י ור"א בנו, כתב (שם) שכיון שהם גנוזים במערה, הרי זו רשות בפני עצמה ואין שם משום 'לועג לרש'.

(3) מקור דבריו הוא הפמ"ג בשם הא"ר שהביא את דברי מהרי"ט צהלון שמתיר. ובשונה הלכות (ס"ג) כתב בשם אביו (קהלות יעקב ח"ט ליקוטים סי' ט), שהפמ"ג ראה את דברי המהרי"ט צהלון כפי שהובאו בא"ר, אך במהרי"ט צהלון עצמו מבואר שמסיק להחמיר.

[משנ"ב ס"ק ו]

עין לקמן בסימן מה במשנה ברונה⁽⁴⁾.

(4) שם (ס"ק א) כתב לחלק בדין זה, בין מי שנמצא בתחילת בית הקברות שאסור רק בתוך ארבע אמות של מת, ובין מי שנמצא בתוך בית הקברות שאסור אף ביותר מארבע אמות. עוד כתב שם, שמ"מ נכון שלא להיכנס בתפילין לבית הקברות כלל, שמא יתקרב לתוך ארבע אמות של איזה קבר בלא דעת.

ולענין מת המונח בחדר, הביא שם (סי' ב) מחלוקת, האם כל החדר שהמת מונח בו נחשב כארבע אמות, או רק ארבע אמותיו ממש. והחו"א (או"ח סי' טו ס"ק ב) כתב שלא אומרים 'כולא ביתא כד' אמות'. אמנם, לענין איסור אכילה לפני המת (המבואר בשו"ע י"ד סי' שמא ס"א), שהוא גם מטעם 'לועג לרש', כתב החו"א (שם ס"ק ו) שהאיסור נוהג בכל החדר שהמת נמצא בו, אפילו חוץ לארבע אמותיו.

סימן כד

הנהגת לבישת הציצית ושכרה ופנישה

[משנ"ב ס"ק א]

עין לעיל בסימן ח (סעיף יא) במשנה ברונה מה שכתבנו שם⁽¹⁾.

(1) שם (ס"ק כה) כתב, דאיתא בכתבים שהטלית קטן תהיה תחת הבגדים, וכן כתב בביה"ל לעיל (סי' י ס"ח ד"ה לעשותה) שמנהיגו ללכת בטלית קטן תחת המלבושים. והביא במשנ"ב שם (סי' ח) שכתב המג"א שעל כל פנים חוטי הציצית יהיו בחוץ. עוד כתב שם (ס"ק כו), שאותם המכניסים את ציציותיהם לתוך מכנסיהם, עתידים ליתן את הדין על כך.

[משנ"ב ס"ק ג]

דהקורא קריאת שמע בלי ציצית מעיד עדות שקר בעצמו⁽²⁾ וכו', עין לעיל בסימן ח סעיף טז במשנה ברונה⁽³⁾.

(2) אמנם, לקמן (סי' סו ס"ק טז) כתב שמה שמפסיקים בבין הפרקים שלפני קריאת שמע רק לברכת התפילין ולא לברכת הציצית, הרי זה משום שללא תפילין הרי הוא כמעיד עדות שקר על עצמו, אבל ללא ציצית אינו חשוב כמעיד שקר על עצמו. וביאר הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה ח"א סי' כד אות כח) שאף על פי שגם הקורא קריאת שמע בלא ציצית חשוב כמעיד שקר, מ"מ יש לומר שאין לברך עליה בין הפרקים, כיון שלבישתה אינה חיוב גמור, אלא שרצוי מאוד לקיים רצון השם במצוה זו, מה שאין כן בתפילין שהנחתן היא חובה גמורה.

(3) שם (סי' מב) כתב בשם כמה אחרונים, שכיון שיש סוברים שבגד יום בלילה חייב בציצית, אם כן לדעתם אין הלילה חשוב כהפסק בקיום המצוה, ועל כן מספק אין לברך על הטלית קטן בבוקר, ויש לפטור בברכת הטלית הגדול.

[משנ"ב ס"ק ד]

שיאחזם בין קמיצה לזרת⁽⁴⁾ וכו'. ואז ינשק הציצית ויסיים מידו⁽⁵⁾.
(4) ומנין הציציות שצריך לאחוז בידיו, משמעות דברי השו"ע להלן (ס"ד) שיאחז את השתיים שלפניו, וכן משמע מדבריו לקמן (סי' סא ס"ח). וכן כתב במעשה רב (אות לט) שהגרי"א אחז רק את שתי הציציות שלפניו. מאידך, בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תקעא) כתב שיאחז את כל הציציות. וכן הביא הכף החיים (ס"ק ח) את דברי הארי"ז על שיש לאחוז את כל הארבע ציציות.

(5) והמנהג לנשק את הציציות, כתב הקצושי"ע (סי' יז ס"ז) שהוא בשעה שאומר 'וראיתם אותי' שאז נותן על העינים ומסתכל בהן, וגם בכל פעם שאומר תיבת 'ציצית'. וכן כתב הכף החיים (ס"ק יז-יח). וכן היה נוהג הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' כד) לנשק בכל פעם שהזכיר ציצית ובי'אמות', וכשהגיע לינחמדים לעד' נישקו והסירן. והגרי"א לא היה מנשק את הציציות בקריאת שמע כלל (מעשה רב אות ט). וביאר בדעתו הגר"נה הלוי (סידור הגרי"א שער נפתלי הלכות קריאת שמע) שעיקר המנהג לנשק הוא בזמן שאומר 'וראיתם אותי', ועיקר טעם הראיה הוא שעל ידי הראיה יזכור את כל מצוות ה', ואם ינשק יבטל הכוונה לזכור את כל מצוות ה' ויחשוב שהראיה היא רק לחבב את המצוה. והבית ברוך (כלל יא ס"ק ג) ביאר בדעת הגרי"א, שלא ינשק כדי שלא להפסיק באמצע הפסוק. והוסיף, שבשאומו' על ציצית' דאי שאין לנשק משום הפסק, אלא ינשק לאחר שיאמר תיבת 'הכנף'. וכן החו"א לא היה מנשק הציציות בקריאת שמע, וביאר בדעתו הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רג) שבשעה שמונח אינו יכול להמשיך דיבורו ונחשב להפסק. וכן הביא בשו"ת רבבות אפרים (ח"ב סי' מה אות צט) שהגרי"מ פיינשטיין היה מנשק רק לאחר אמירת 'אמת' וביקיימת'.

מילואים

הִלְכוֹת צִיצִית סִימָן כג כד

המשך מעמוד 62

[משנ"ב ס"ק ו]

רֵאשִׁי מְבִיאָה לִידֵי זְכִינְהָ⁶ וְזְכִינְהָ מְבִיאָה לִידֵי מַעֲשָׂהָ⁷.

להתעטף, חובה לחנכו בציצית משעה שיודע לאחוז את הציצית בזמן קריאת שמע, ומוכח שההסתכלות היא חלק מהמצוה, שאם לא כן לא היו משערים בה.

6 ולדעת הסמ"ק (סי' כח) והחרדים (פ"י ס"א) הרי זו מצות עשה מן התורה, וביאר החרדים שם שלומדים מצות עשה זו מן הכתוב "וראייתם אתו וזכרתם", שראיה מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי מעשה. וכן הובא בסידור הגר"א (עמוד 107), וביסוד ושורש העבודה (שער המזרח פ"ו) כתב כן בדעת רש"י במנחות (מד, א ד"ה בציצית), וכן כתב בשם ר' חיים ויטאל. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' ג עף א) כתב שכן משמע ברמ"א לעיל (סי' יז ס"ג) שכתב שקטן היודע

הִלְכוֹת צִיצִית סִימָן כד כה

המשך מעמוד לב

[ביה"ל ד"ה שמעלין]

וכוון בזה לתרץ קושיית הש"א והדגול מרבכה¹⁰.

10 קושייתם היא, שהרי לא נאמר דין 'מעלין בקודש' אלא לגבי העלאת הפיץ מקדושה קלה לקדושה חמורה, אבל כשיש נדון איזו מן המצוות להקדים, הרי מבואר במשנה (זבחים פ"י מ"ב) שיש להקדים את המקודש יותר, ולא להקדים את הפחות מקודש כדי להיות מן המעלין בקודש, ואם כן כיצד כתב השו"ע שהטעם להקדים לבישת

הציצית לפני הנחת התפילין הוא משום ש'מעלין בקודש'. וביאר בשו"ת הר צבי (ח"א סי' ב) את תשובת הביאור הלכה, שכשהמצוה היא בפעולה שחורף לגופו, יש להקדים את המקודש יותר, אבל כשצריך להתלבש בשתי מצוות הנעשות בגופו וגופו מתעלה על ידן, על כך נאמר ש'מעלין בקודש' ותחילה יכסה עצמו בטלית שהיא כיוונו של מצוה, ואחר כך יניח תפילין שמקשר את עצמו בקשר היחוד והקדושה.

הִלְכוֹת תְּפִילִין סִימָן כה

המשך מעמוד 64

איסור אין בזה.

22 ואפילו כשהוא רק ספק שמא יאחר זמן קריאת שמע, כתב לקמן (סי' נח ס"ק ה) שלא ימתין, אלא יקרא קריאת שמע מיד בלא תפילין. וכשקרא קריאת שמע בלא תפילין ואחר כך הודמנו לו תפילין, כתב לקמן (שם) שיקרא עמוהו קריאת שמע או פרשה אחרת או מזמור תהלים. ומי שלא התפלל שחרית ומתפלל שתי תפילות במנחה, כתב בספרו מחנה ישראל (פ"ו ס"ג) שראוי ונכון להתפלל תפילות אלו עם תפילין, כיון שלא זכה להתפלל שחרית עם תפילין.

רב טוב הבורא עליו בהתמדת טובותיו מיום היותו על הארץ לא לפי מעשיו, ומסתיר עוונותיו מבני אדם ומאריך לו. ואם קשה לו לכוון כוונה זו בשעת קריאת שמע, כתב (שם) שיראה להתבונן בזה לפחות פעם אחת ביום לאחר התפילה, וטוב שיעשה כן לפני האכילה, ככל המצוות שאין לאכול עד שיקיימן.

20 ולענין הקורא קריאת שמע בלא ציצית האם נחשב כמעיד עדות שקר, ראה מה שכתב לעיל סי' כד ס"ג ג, ומה שכתבנו שם.

21 ואם אינו עושה במזיד, כתב לקמן (סי' מו ס"ק ג) שאפילו

הִלְכוֹת תְּפִילִין סִימָן כו

המשך מעמוד 72

כאן שהלאק בטל לגמרי לעור ונעשה עמו כדבר אחד. והגר"ז קרליץ (חוט שני פסח עמ' שה) הסתפק בזה, ולמעשה היקל רק כשאין בלאק ממשות.

וכמו (ח"ה סי' יד) שכיון שנתנהו כדי להגן על הבתים אינו פוסל, וכמו שכתב בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סוף סי' רפח), שכל מה שנעשה כדי לשמור ולהחזיק, דינו כמי שנעשה לנאותו ובטל ואינו חוצץ, ובפרט

הִלְכוֹת תְּפִילִין סִימָן כז

המשך מעמוד לט

וכו', תיק תפילין אסור בשל שיעטנו, כמו מטפחת ספרים¹¹. 14 אמנם לעיל (סי' כו ס"ק לב) כתב, שכיון שבתיורא יש יותר קדושה מן הרצועות, אין לכרוך בשעת הנחת התפילין את הרצועות על התיורא, אלא אם כן עושה זאת כדי שלא יווצו התפילין ממקומן (הערת השיח הלכה סי' כו אות כ מ"ב ס"ק לב).

עם הציבור, היה הגר"ח זוננפלד (שביבי אש הל' תפילין) נוהר להניח את השל ראש בתוך התיק קודם שחליץ את של יד, כדי שלא ישכח לאחר מכן ויניח את השל יד בתוך התיק קודם השל ראש.

[משנ"ב ס"ק ט]

אֵלָּא בְּצִדֵי הַבָּתִּים עַל הַתְּאוּרָא¹⁴ וכו', צָרִיךְ לְאַחֹז הַתְּפִילִין בְּיָדוֹ¹⁵